

УДК 340.143, 159.9

А- 43

Рекомендовано до друку Науково-методичною радою ВНПЗ «Дніпровського гуманітарного університету» від 19.02.2026 (протокол № 6).

А-43 Актуальні проблеми юриспруденції та психології: матеріали VI Всеукр. наук.-практ. конф. (Дніпро, 24 грудня 2025 р.). Дніпро: ВНПЗ «Дніпровський гуманітарний університет», 2025. 300 с.

Збірник конференції містить матеріали VS Всеукраїнської науково-практичної конференції «Актуальні проблеми юриспруденції та психології» (24.12.2025), у роботі якої взяли участь здобувачі вищої освіти першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів вищої освіти закладів вищої освіти України.

Матеріали науково-практичної конференції надруковані в авторській редакції.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

докт. юрид. наук, проф. **Олег КИРИЧЕНКО** (*голова*); канд. юрид. наук, доц. **Тетяна ЛЕЖНЄВА** (*заст. голови*); **Андрій МІРОШНИК** (*секретар*); канд. юрид. наук **Сергій ДУБОВ**, докт. юрид. наук, проф. **Вадим НЕГОДЧЕНКО**, докт. юрид. наук, доц. **Сергій ПЕНЬКОВ**, канд. псих. наук, доц. **Людмила ПРІСНЯКОВА**, докт. псих. наук, доц. **Олександр САМОЙЛОВ**

© ВНПЗ ДГУ, 2025

© Автори, 2025

ЗМІСТ
Секція I
Актуальні проблеми юриспруденції

Годун О.Р. ПРИНЦИПИ ГОСПОДАРСЬКОГО СУДОЧИНСТВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	10
Дробишевська В.В. ПСИХОЛОГІЧНЕ НАСИЛЬСТВО: ЗЛОЧИН БЕЗ ПОКАРАННЯ.....	13
Лапитан А.А. КЛАСИФІКАЦІЯ ГОСПОДАРСЬКИХ ДОГОВОРІВ У СУЧАСНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ.....	18
Момот К.С. МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ БОРОТЬБИ З ВІДМИВАННЯМ КОШТІВ ВИЗНАЧЕНІ FATF.....	22
Нікітіна В.М. ОБМЕЖЕННЯ ПРАВА НА СВОБОДУ ПЕРЕСУВАННЯ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ: ПРАВОВІ ПІДСТАВИ, ПРОПОРЦІЙНІСТЬ І ГАРАНТІЇ ВІД ЗЛОВЖИВАНЬ.....	25
Годованюк К.О. ВИЗНАЧЕННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОМИЛКИ СПРИЧИНЕННІ ПРИ ВИКОРИСТАННІ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ЮРИДИЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ.....	27
Головко Л.І. РОЛЬ КОМУНІКАТИВНИХ УСТАНОВОК ЩОДО ЗАДОВОЛЕНОСТІ РОБОТОЮ ПРАЦІВНИКІВ.....	31
Дурманенко І.В. ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ ЗАХИСТУ ЕКОЛОГІЧНИХ ПРАВ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ: ПРОБЛЕМИ КВАЛІФІКАЦІЇ ТА ФІКСАЦІЇ ШКОДИ.....	34
Захарова К.О. ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ ЗАХИСТУ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ.....	37
Кінг Вікторія РОЛЬ КОНФІДЕНЦІЙНОСТІ У ВЗАЄМИНАХ ПСИХОЛОГ-КЛІЄНТ: ПРАВА ТА ОБОВ'ЯЗКИ.....	41
Лісунова М.В. ВІДШКОДУВАННЯ МОРАЛЬНОЇ ШКОДИ.....	44

Лісунова Марія Вікторівна

здобувачка вищої освіти

першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Дніпровського гуманітарного університету

Науковий керівник:

Борисенко Світлана Ігорівна

викладач кафедри права

Дніпровського гуманітарного університету

ВІДШКОДУВАННЯ МОРАЛЬНОЇ ШКОДИ

Категорія моральної шкоди посідає одне з дискусійних місць у цивільно-правовій доктрині, оскільки стосується нематеріальної сфери особистості, яка не піддається точному вимірюванню чи кількісній оцінці. Моральна шкода визначається як фізичні або психічні страждання, заподіяні особі внаслідок протиправних дій чи бездіяльності іншої особи, що проявляються у формі фізичного болю, приниження честі та гідності, погіршення ділової репутації, страху, тривоги або порушення звичних життєвих зв'язків. Актуальність дослідження інституту відшкодування моральної шкоди зумовлена зростанням кількості правопорушень, що завдають немайнових страждань, та необхідністю удосконалення правозастосовної практики в умовах сучасних соціальних і правових викликів.

Моральна шкода характеризується нематеріальним характером і на відміну від матеріальної шкоди не має економічного виміру. Її компенсація здійснюється у грошовій формі як спосіб відновлення порушених немайнових благ. Відповідальність за завдання моральної шкоди є самотійним видом деліктної відповідальності та не залежить від наявності матеріальних збитків. Оцінка моральної шкоди має суб'єктивний характер: ступінь страждань визначається з урахуванням індивідуальних характеристик потерпілого - рівня емоційної стійкості, віку, стану здоров'я, соціального статусу та життєвих обставин.

Як і у випадку з матеріальною шкодою, виникнення обов'язку щодо її відшкодування потребує встановлення складу цивільного правопорушення, що включає протиправну поведінку, наявність шкоди, причинний зв'язок між поведінкою та заподіяними стражданнями, а також вину правопорушника.

Стаття 23 Цивільного кодексу України закріплює фундаментальні положення щодо можливості та підстав компенсації моральної (немайнової) шкоди, а також визначає загальні критерії, які беруться до уваги судом при визначенні її розміру. Ці критерії мають універсальний характер і застосовуються в усіх категоріях справ: цивільних, трудових, сімейних, адміністративних та навіть господарських (якщо йдеться про шкоду діловій репутації юридичної особи). Законодавець підкреслює, що моральна шкода є самотійним правовим явищем, а її компенсація спрямована на відновлення порушеної рівноваги між особистістю та правопорушником, а також виконує

превентивну функцію. У межах ст. 23 ЦКУ передбачено, що моральна шкода полягає у фізичному болі та стражданнях, душевних переживаннях, приниженні честі та гідності, порушенні нормальних життєвих зв'язків, а також інших нематеріальних негативних наслідках. Одним із ключових критеріїв, передбачених ст. 23 ЦКУ, є обсяг та глибина фізичних і душевних страждань, яких зазнала особа. [1] Цей критерій тісно пов'язаний із суб'єктивною природою моральної шкоди: одна й та сама подія може викликати різний рівень емоційного чи фізичного впливу на різних людей.

Фізичні страждання можуть бути пов'язані з болем унаслідок тілесних ушкоджень, тривалим лікуванням, хронічними наслідками травм, фізичним дискомфортом, тимчасовою чи постійною втратою працездатності. Душевні страждання охоплюють значно ширшу сферу: переживання, страх, сором, відчуття приниження, пригніченість, втрату сенсу життя, тривалу депресію, порушення сну, зниження самооцінки тощо. Важливо, що суд оцінює не просто факт переживання, а їх: глибину, тривалість, наслідки для психічного та фізичного здоров'я. Власне суд може враховувати медичні документи, висновки психологів та психіатрів, показання свідків, дані експертизи, а у виняткових ситуаціях – навіть соціально-побутову інформацію: погіршення успішності в навчанні, проблеми на роботі, зміни в поведінці.

Сучасне українське законодавство визнає, що моральна шкода - це відшкодовані немайнові втрати (психологічні страждання, приниження честі, гідності тощо), спричинені неправомірними діями чи бездіяльністю. При цьому практика судів засвідчує, що навіть у випадках, коли відсутні тілесні ушкодження або матеріальні збитки, позивач має реальну можливість довести факт моральної шкоди - зокрема через страждання, душевні переживання, порушення прав особистості.

Проте, як показують дослідження, застосування норм про моральну шкоду у різних нормах права (цивільному, трудовому, воєнному) має власні особливості, що вимагає індивідуалізованого підходу: важливо розрізняти суб'єктний склад, підстави, характер шкоди та критерії доведення. Такий підхід сприяє не лише поновленню індивідуальних прав постраждалих, а й закріпленню принципу відшкодування як основному засобу захисту моральних немайнових благ, що має фундаментальне значення для правової системи загалом. [2]

Судді Верховного Суду у своїй роботі «Відшкодування шкоди під час війни в ракурсі практики касаційного суду» підкреслюють, що хоча чинне цивільне законодавство (зокрема норми про відшкодування майнової та моральної шкоди) не було спеціально орієнтоване на наслідки збройної агресії, ці норми здатні забезпечити адекватну правову реакцію на такі випадки - як матеріальних, так і немайнових втрат. При цьому ВС аналізує, що моральна шкода, заподіяна внаслідок війни, може бути об'єктивно доведена та компенсована - з урахуванням таких обставин, як тяжкість душевних та фізичних страждань, втрата або каліцтво, смерть близьких, втрати майна або житла, перебування особи в зоні бойових дій тощо. Такий правовий підхід є важливим не лише з огляду на інтереси окремих потерпілих, а й як елемент утвердження

принципу відновлення справедливості й відповідальності за шкоду, завдану агресором. У цьому сенсі практика ВС виступає як конституційно та цивілістично обґрунтований інструмент реалізації права на відшкодування, навіть в умовах воєнного стану. [3]

Суди вважають, що чим більш зухвало та цинічно діяв порушник, тим вищою має бути компенсація – це відповідає принципам справедливості та виховної функції цивільно-правової відповідальності. Деякі суди враховують майновий стан відповідача, якщо це впливає з принципів розумності та справедливості. Водночас цей критерій не може бути домінуючим і не сприймається як спосіб встановлення «стелі» або «підлоги» компенсації.

Судова практика в Україні відіграє ключову роль у формуванні підходів до визначення моральної шкоди, оскільки закон встановлює лише загальні рамки. Ще у постановах Пленуму ВСУ 1995 та 2006 років були запропоновані перші системні підходи, які згодом були розвинені Верховним Судом і Великою Палатою ВС після судової реформи 2017 року. [4]

Велика Палата Верховного Суду в низці рішень, зокрема, щодо відшкодування шкоди жертвам ДТП та незаконного кримінального переслідування, підкреслювала, що порушення нормальних життєвих зв'язків є важливим і самостійним чинником.

При цьому Верховний Суд неодноразово зазначав, що моральна шкода може бути присуджена навіть за відсутності медичного підтвердження, якщо факт страждань є очевидним з обставин справи. Наприклад, смерть близької особи, незаконне звільнення, публічне приниження. Суттєву роль має також питання повернення до нормального соціального функціонування: чи може потерпілий знову працювати, навчатися, займатися спортом, спілкуватися з іншими людьми.

Однією з ключових теоретичних і практичних проблем є відсутність універсальної методики визначення розміру моральної шкоди. Законодавець окреслює лише орієнтовні критерії, серед яких: характер правопорушення, інтенсивність та тривалість страждань, їх наслідки для потерпілого, ступінь вини заподіювача, а також принципи розумності й справедливості. Судова практика при цьому ґрунтується на комплексному підході: оцінці глибини душевних переживань, особистих характеристик потерпілого, тяжкості правопорушення, наявності порушення соціальних та сімейних зв'язків, тривалості психологічного дискомфорту. Умисний характер протиправних дій традиційно розглядається як обставина, що може істотно збільшувати розмір компенсації.

Отже, інститут відшкодування моральної шкоди є ключовим механізмом захисту немайнових прав особи, що поєднує відновлювальну та превентивну функції. Незважаючи на суб'єктивний характер шкоди та відсутність уніфікованої методики визначення її розміру, законодавство та судова практика формують комплексний підхід до компенсації, враховуючи як об'єктивні, так і індивідуальні обставини потерпілого.

Список використаних джерел та літератури:

1. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 № 435-IV // Відомості Верховної Ради України. 2003. № 40–44. Ст. 356.
2. Россолов В. В. Відшкодування моральної шкоди, заподіяної дискримінацією у сфері праці – один зі способів захисту порушених трудових прав. Актуальні проблеми трудового права та права соціального забезпечення. 2025. С. 585–589.
3. Відшкодування шкоди під час війни в ракурсі практики касаційного суду URL:
https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/2024_prezent/Prezent_Vidshkod_skodu_viina.pdf (дата звернення: 27.11.2025)
4. Про судову практику у справах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 31.03.1995 № 4.

Матейко Анастасія Дмитрівна

здобувачка вищої освіти

першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Дніпровського гуманітарного університету

Науковий керівник:

Борисенко Світлана Ігорівна

викладач кафедри права

Дніпровського гуманітарного університету

РОЛЬ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

Ефективний механізм захисту прав і свобод людини є фундаментальною ознакою демократичної правової держави. В Україні центральним органом, покликаним гарантувати верховенство Основного Закону, виступає Конституційний Суд України (КСУ) — єдиний орган конституційної юрисдикції, який забезпечує стабільність конституційного ладу та реальне дотримання конституційних прав громадян. Відповідно до Конституції, життя, гідність і безпека людини визнаються найвищими соціальними цінностями, а держава зобов'язана забезпечувати та захищати їх у повному обсязі. [1].

КСУ відіграє ключову роль стримувань і противаг, оскільки забезпечує узгодженість дій усіх гілок влади з Конституцією. Відповідно до статті 2 Закону України «Про Конституційний Суд України», основним завданням Суду є гарантування верховенства Конституції як Основного Закону держави [2]. Це означає, що жоден орган публічної влади не може виходити за межі конституційно визначених повноважень, а закони чи інші нормативно-правові акти, що суперечать Конституції, підлягають визнанню неконституційними.

Основними напрямками діяльності КСУ є контроль за конституційністю правових норм та офіційне тлумачення Конституції й законів України. [3].